

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. S. Sehested

FYENS BILLIGE
BERØMMELSE

1671

Det
herlige og priisværdige
Landskab Fyens

billige

Berømmelse

til en tidsfordrivelig Lystøvelse

digterisk forfattet

af

Jens Steen Sehested.

Kjøbenhavn, 1671.

udgives paa ny

af

en Fyenboe.

Kjøbenhavn,

hos Johan Friderik Schulz.

1784.

Det
herlige og priisværdige
Landskab **Fyens**

billige

Berømmelse

til en tidsfordrivelig Lystøvelse

digterisk forfattet

af

Jens Steen Sehested.

Risbenhavn, 1671.

udgives paa ny

af

en **Fyenboe.**

Risbenhavn,

hos Johan Friderik Schalk.

1784.

Udgivet af
Samvirkende Turistforeninger i Fyns Stift
i Anledning af 25-Aars Jubilæet

*

Facsimileudgave
efter et i Universitetsbiblioteket
beroende Eksemplar
ved

Henning Høirup

*

FLENSTEDS FORLAG

Om
„FYENS BERØMMELSE”
og dets Forfatter

Det her genudgivne Skrift stammer fra 1671 og er det ældste Digt, der paa Dansk er skrevet til Fyns Lovprisning. Det skyldes et Lykketræf, at det overhovedet er bevaret. Den navnkundige Professor Rasmus Nyerup, selv Fynbo, fandt det ved en Hændelse i en Bunke gammel Ragelse fra en Auktion og lod „det over al Maade sjældne og rare Stykke“ genoptrykke i 1784. Ti Aar senere brændte det eneste eksisterende Eksemplar af Originaludgaven med P. T. Wandalls Bogsamling.

Paa Titelbladet af den tabte Førsteudgave kaldte Forfatteren sig alle oprigtige Fyenboers tjenstfærdige Siennest. Dette Navneskjul stod, som Nyerup angiver, „indsluttet i en Krands; nedenunder staaer: Jeg Skriver Sandhed.“ Sjennest er dannet ved Omstilling af Bogstaverne i Forfatterens Døbenavn: Jens Steen, og det anvendes ogsaa paa hans Hovedværk: „Pigernes Dyd- og Laster-Spejl“.

Han var født 1635 som naturlig Søn af Statsmanden Hannibal Sehested, der siden lod ham lyse i Kuld og Køn. Som fattig Løjtnant gik Jens Steen Sehested i Christian den Femtes København og ventede paa Befordring. Hvor munter en Svend han var, ser vi af den pudsige rimede Bønsskrivelse, han sendte til Kongen, med Titel: „Københavns mistrøstige, dog vil-

*lige (d. v. s. frivillige) Fangers ynkelige Klage-
maal.“ Han skildrer sine spændende Oplevelser
i Krigstjenesten udenlands og det kedelige Liv
i Hovedstaden. København er en slem „Sluge-
Penge“ og det er ikke til Gavn for en pengefor-
legen Løjtnant at „kviste bort den ædle Tid“
med at gaa og spanke paa Brostenene, alt for
ofte fristet til at søge Trøst i Rinskvinskælderens
„i Bacchi søde Strømme“:*

*Da springer Hjertet i mit Liv
ret som en Lammerumpe;
tit lader jeg til Tidsfordriv
et Glas mod Gulvet dumpe.*

*En anden og mindre kostbar „tidsfordrivelig
Lystøvelse“ blev det ham at gøre Vers i Anders
Bordings elegante Maner, men med en drøjere
Humor og mere realistisk Tone. Som Mod-*

stykke til Klagemaalet over Hovedstadens Fængsel skrev han — ved samme Tid — sin friske Lousang over det frie og glade Liv paa Fyn. Den halvblods Junker udmaler sig midt i sin københavnske Fattigdom det fynske Lands „frugtbare Herlighed“, set med en lidenskabelig Jægers og en madglad Ynglings Øjne. Det hele Fyn er een Honningstok. Man ser ham grangivelig slikke sig om Munden derefter, siger Vilh. Andersen. Inden ti Aar var gaaet, fik han Tand deri, som Rytteroberst, Adelsmand og ved Giftermaal med Mette Sophie Parsberg (1679) Ejer af Gaarden Sellebjerg mellem Odense og Kerteminde, hvor han døde 1698.

De samvirkende fynske Turistforeninger udsender dette Optryk af den livsglade Barok-

poets Vers i Forvisningen om, at de — som den fynskfødte Litteraturhistoriker N. M. Petersen siger — endnu kan gotte en Fynbo. Maaske de kan glæde enhver, der værdsætter det „udvalgte Landskab, dejlig Fyn, Naturens Mesterstykke“!

HENNING HØIRUP

Udvalgte Landskab, deilig Fyen!
Naturens Mesterstykke!

Du glæder Hjerter, Sind og Siun,
og est saa manges Lykke;
thi vil jeg nu din Herlighed
i Skaldre=Stil forfatte,
og for enhver, som den ei vced,
dig høipriisværdig skatte.

Den Aride Bøttes Solblian*,
som dig saa herlig pryder,

maa

maae stryge for din Bredd' og Kant,
 i det sig Vølgen brøder:
 man seer med allerstørste Lyst,
 hvorledes Havet bruser,
 og veldig banker paa dit Bryst,
 det Skum i Luften suser.
 Sædvanlig skeer det ved en Storm,
 det Belten Skiødet folder,
 og Raaben slider af sin Form,
 naar hun med Vølger tolder.

Hun ofrer dig saa rigelig
 af allehaande Fiske,
 det hver Mands Hierte glæder sig,
 at nyde hver Dag friske.
 Den trinde Torsk kan man paa Krog
 som og Makrelen fange,
 den blanke Sild paa Bund-Varns Tog;
 men Valen skal man stange:
 Tobis og Hornfisk fanger man,
 naar Sildens Gang begynder.

Tide

Tidt faaer man paa det grunde Vand
den færvmunds flade Flynde;
ja Skieliff paa den bare Grund.
(Jeg kan det ei beregne,
alt hvis den fynske Mand er undt,
og værd er at beregne)
Selv Kiøbstæds Manden glædes tidt,
naar Fisserbaade mødes,
om først at blive Fiffen quit,
som da for Kniven dødes.

Man seer paa Dnbets Færevand
sinaa Skuder, Skib' og Fløiter,
som sætter tit, og roer i Vand
med deres snelle Skøiter:
Thi Landets Frugt er dem bekiendt;
den fynske Mied er herlig,
hun bliver mange Mile sendt.
Enhver er Iystbegierlig
at faae den søde Honning-Taar,
som Rusf' og Nordmand priser,

fordi

fordi hun klar i Glasset staaer,
 og spansk Wiins Farven viser.
 Naar man faaer Glasset for sin Mund,
 en Prøvedrik at drikke,
 da lævner man kun Glassets Bund,
 den man vel maatte slippe.
 Saa sød og liflig er den Saft,
 den vore Zhenboer blander,
 ret feed, dog klar og fuld af Kraft,
 som Kourona *) selv bekiender;
 hun gaaer saa glat og rinder ned
 i Kunkelpibens Rende,
 at førend man der selv af veed,
 man falder overende:
 hun er en Sundheds Dvægedrik,
 som Rygvæe kan fordrive;
 den ældste har den bedste Skik,
 den skal man Prisen give. **)

Omkring

*) Hos Bisching Kourona, en Handelstad i Litauen, berømt af sin gode Wiid. Udgiv. Anmerk.

***) Kort førend Schesteds Skrev dette, nemlig 1666, havde Th. Bartholin i hans Dissertationis de medi.

Omkring den hjørned-heie Klint
ved Biergets Huule-bringe
kan man i Kampsteen og Flint
see Luure-Mikkel springe:
der lister han sig Dag og Nat,
og søger Fuglereder,
til Snell ham faaer i Nakken fat,
og Skytten paa ham meeder.
Paa Brinken af det tykke Krat
veed Kige-Busk og Klinge
den snelbelobne Buske-Kat
til aaben Mark at tvinge:
langored Pus, den Sofke-sod,
hvor paa da Hjertet kipper,
staaer Kige-busk og Kling' imod,
indtil man Mynder slipper;

da

medicina Danorum domestica holdt en medicinff
Loptale over Mioden, overensstemmende med den-
ne af Sehested. C. Dissert. VII de potu Danorum
confecto. Udg. Nummerf.

da tumles han med Kam i Kam,
 han strækker sig og spratter,
 han bliver tret, ja stiv og stram,
 til han paa Næsen dratter.
 Hans varme Blod gier Kjødet sliort,
 det er med Fedt beblandet;
 det slynske Harekied er mørt,
 som aldrig noget andet.
 Hvad er de skaanske Hareer dog?
 kun slynske Killing-unger,
 saa tør som Vast og Røve-skrang,
 ja blaa, som visue Lunger.

Ved Stranden findes Fugle nok
 af Snepper, Gies og Ender;
 i tusind Tal er deres Flok,
 knap det man Vandet kiender.
 Som Gran i Sol, som Møl i Træ,
 omkring ved Strandens Bredde
 kan man dem see, de søger Læe,
 for Stormen sig at redde;

det

det skeer, naar Nordens Hvine-blæst
den flade Strand skum-kruiser,
det høie Vand ved en Nordvest
før'r Fisk i Bondens Kuser.

Af Jordens sort' og fede Aag
seer man en Frugt oprinde
af Boghveed; Havre, Rug og Bng;
det er som Kør at binde.

Den blomsterdeiligst' Eng og Enlt
har Græs til Bondens Belte;
hun staaer som malet og forghlde,
man kan sig der knap velte.

Den fyggerige Løve=Sal,
de tykbegroede Skove,
staae plantegroet paa Bierg og Dal
med Eeg og Bøg paa Løve;
der falder Olden Aar fra Aar,
hvoraf en Herre nyder

sin Rettighed af det, der gaaer,
 og tidt hans Gierder brænder.
 Jeg taler her om Skinketree,
 hvorpaa man Merket brænder,
 man kan sin Lyst og Glæde og see
 paa de, som flokviis render.

Jeg kiender Fyen, det er et Land,
 fuldkommen lang ti Mile,
 og otte bred; omflydt med Vand.
 Og tør slet ingen tvile,
 at der jo findes store Slot,
 og skionne Herresæder.

O Fyenboe! du har meget godt;
 thi Kiøb- og Handelssteder
 har du, hvor du dig vender hen,
 paa Timen udi Sigte:
 Mig fattes Ord, min svage Pen
 er stum om dig at digte.

Man finder fiskerige Søer
paa Een' og fellede Marke:
den Karpe, som to Netter gjør,
gaaer' tidt i ringe Parke.
Man faaer af Gade-fier og Vuus,
af Tørvegrav og Mose
den sukkersøde Mund-Karuds,
som vel er værd at rose.
De spenske Krebs er sund og god,
ja nydelig af Smagen,
de give hver en Nære Blod,
og hjælper tidt paa Sagen.

Man er, i hvor man gæster ind,
hos all' og hver velkommen;
en Fyenboe har et herligt Sind,
Det har jeg selv fornommen.
Han kræser sine Gæster vel;
Med Venfkab, Pligt og Ære
gør han imellem hver Forskiel;
thi skal han Prisen bære.

Han byder frem den beste Nisød,
 som findes i hans Giemme,
 ja Gaase= Høns= og Lamme=Kisød;
 Man er som man var hiemme.
 Den klumpe=haarde søde Grød,
 som kan paa Love møtte,
 den dryppes tidt i Smør og Flød',
 jeg kan det ei forgiette.
 Godt humset Øl er der at faae,
 trods Kistoks tykke Bærme; *)
 det og saa snart en Mand kan slaae,
 og tusend' Iade sverme.

Den allerstørste Herlighed
 har dog den slynske Bønde
 for dem, jeg udi Danmark veed;
 det er ham vel at unde:

thi

*) Det er bekendt, hvor stærk en Lurusartifel Kistoffer Mumme eller tydsk Øl var i vore Forsædres Deconome. Udg. Anm.

thi han er fromt og eiegod,
han sælger snart for intet
den Kug, som hyperlig er groet,
og ikke findes flintet.
Et Lispund Flesk (man maa mig troe,
thi jeg er ingen Praler)
den sælges tidt af Bondens Bøe
for en halv skiftet Daler.
Hans Haugefrugt gaaer for den Priis,
som Billighed kan stevne.
Hver Bonde har sit Paradis;
(Saa vil jeg Haugen nævne)
først har han Rips og Kirsebær,
Moreller, Æbler, Pærer,
Valnødder, store Morbærtræer,
og alt hvis man begierer.
Der stødes Most af all' og hycr,
naar Frugten lidet gielder;
den fynske Most er mig saa kær,
som Biin af Franzes Kelder.
Kort sagt: Fyen er en Honningstok:
hvorfor — tør man ei spørge,

der er af Siens Rigdom nok;
som mange kan forserge.

Thi gaaer mit Ønske til Himlens Telt
den fyneste Mand til Beste:
det gaaer ham vel, mens Skib i Velt
kan Anker lade feste;
det gaae ham vel, mens Solen gaaer
paa Himlen som en Bue:
du Gud, som alting best formaaer,
lad ham dit Ansigt skue!
naar han fra Verdens Jammerdal
skal sine Tanker sætte,
da lad udi din Himmels Sal
ham Saligheden møtte! —

Det ønsker jeg, og er dig huld,
jeg vil mit Sind ei vende.
O Fyenboe lev nu glædefuld
indtil dit Levnets

Ende.

Oplysninger

- 11 L. 6: Skialdre- = *Skjalde-, Digter-*. L. 9: Den stride Beltes Sølvbliant — *Belt er her Fælleskøn, se S. 12, L. 8. Sølvbliant = Sølvmor. Bliant eller Bliald er et Slags kostbart, blankt Tøj.*
- 12 L. 6: det = *saa at (ligesaa L. 13!)* L. 8: det Belten Skiødet folder = *at Beltet frembringer Folder i (krøller) sin Kjøles Skød.* L. 10: tolder = *tysk: tollen ∴ opføre sig vildt, tøjleslost, tumle sig.* L. 17: Tog = *Tov eller Net(?)* L. 19: Tobis = *Sandaal, Sandgrævling (ammodytes tobianus), der bruges som Agnfisk og Fiskeføde. Navnet har den vistnok efter den blinde Tobit i Tobias' Bog, fordi man ansaa den for blind.*
- 13 L. 3: Skielfisk = *Musling, Østers. Bynavnet Skæl-skør kommer af „Skælfiskør“.* L. 6: alt hvis = *alt hvad (ligesaa S. 21, L. 16!)* L. 11: Fahrevand = *Farvand.* L. 12: Fløiter = *store, tremastede Skibe.* L. 13: sætter = *kaster Anker.* L. 14: snelle Skøiter = *hurtige, smaa fladbundede Baade.* L. 20: Russ' = *Russer.*
- 14 L. 2: spansk Viins Farven — *de mest kendte spanske Vine er Sherry-Vinene.* L. 6: maatte = *havde Lyst til, gad.* L. 8: blænder = *blander.* L. 10: Kouwna = *Kaunas, se Nyerups Note!* L. 12: Kunkelpiben = *Svælget.* L. 16: Rygvee = *Lændegigt.*

- 15 *L. 1: hiørned-høie = der løber ud som et højt Hjørne. L. 2: Biergets Huule-bringe jfr. S. 17, L. 15! Bierget, barok Overdrivelse. Bringe = Bryst; her om en stejl Brink med Rævehuler eller blot: udhulet Brink. L. 4: Luure-Mikkel = Ræv. L. 7: Snell' = Navn for hurtig Jagthund. L. 8: meeder = sigter. L. 10: Kige-Busk og Klinge = Hundenaavne for Stovere. Kige-Busk maaske af „Kig-i-Busk“, ligesom Griban, Pasop o. lign. Klinge kendes ogsaa i Svensk som Hundenaavn: Klinga (klinge = gø, give Hals). L. 11: snelbeløbne Buske-Kat = hurtigløbende Hare. Buske Kat, jfr. „Buske-Føjte“ = Dyr, som løber om mellem Buske, Kingo udmaler i sit Digt: Karsten Hansens Atkes Afskeed fra Løve-Herridts Herredets Herlighed:*

*Den kronet hiort i duggen gaa
Med sin betakket Dronning.
Der er den brikke-rumpet Raa,
Den kaade Buske-føjte,
Der seer mand Lure-Mikkel gaa
Hos Rævisen sin tøyte:
Der sidder under busk og læ
Dend hierte-kippet hare . . .*

(Wieland: Danske Vers IV, S. 20)

L. 13: Pus, den Sokke-Fod = Kælenaavne for Haren, Mark-Puusen. Jfr. Philedor (Poul Pedersen): „Kierligheds Endrings og Undrings Speil forestillet udi Den spanske Herremand Don Pedro af Granada, hans Lif og levnets Historie“, hvor Fyrstinden klager over sin gamle, udtærede Ægtemage, der forsømmer hende for Jagtens Skyld: „Mark-Puusen lig-

ger meer end jeg udi hans agt". (Georg Christensens Udg. S. 77). Sokkefod — i Folkesproget overføres Navne ofte fra Katten til Haren, saaledes „Mis“ og „Killinger“ om begges Unger, jfr. S. 16 her, L. 10. L. 14: kipper = skælver, trækker sig krampagtigt sammen.

- 16 L. 1: tumles = tumler. L. 2: spratter = sprætter. L. 6: beblandet — blandet. L. 10: Killing-unger = Harekillinger. L. 17: Gran = Fnug. I sin Aria over 1. Johannesbrev II, 1 siger Ambrosius Stub, at Samvittigheden vidner

*at mine Feil de ere fleer
end Sand i Strand og Grand i Solen.*

(Samlede Digte, 3. Udg. ved Fr. Barfod, S. 33)

- 17 L. 4: kiør'r = kører, driver. L. 8: Rør = Tagrør. L. 9: Sylt = Strandeng. L. 10: til Bondens Belte = som naar op til Bondens Bæltsted. L. 12: velte = lægge sig. L. 13: Love-Sal = Løvsal. L. 16: paa Love = i Sandhed, paa min Tro, jfr. S. 20, L. 6!
- 18 L. 3: Skinkkree = Svin. Ejerne indbrændte deres Mærke paa Svinene, før de blev sendt til Skovs. Christian V's Danske Lov bestemmer, at den, som kender sig ved Fæet, bør „at føre sit Fæmærke til, og bevise med sine Naboer, at det er hans Opføding“. (Bog 6, Kap. 17 § 8). L. 5: og (see) = ogsaa (se).
- 19 L. 2: Ecn' — og felleds Marke = Enemarker (private Marker, Enemærker!) og Fællesmarker. L. 3: gjør = udgør. L. 5: Puus = Pol, Sumphul. Ordet bruges endnu paa Fyn om Møddingpølen, f. Eks. i en Remse fra Bro-Eggen om Sladderer:

*Slaren gaawr fra Dør til Dør,
og er aller hejme.
Slaren dregger Pusevaanj
og slegger de skidne Stejne.*

- L. 7: Mund-Karuds = lækker Karuds. L. 19: Forskiel, vistnok = Skyldighed: gør sin Skyldighed som Vært, gør hver Gæst Ret og Skel.
- 20 L. 10: trods = saa god som, bedre end. L. 16: det er ham vel at unde = det maa med Billighed indrømmes ham.
- 21 L. 4: klintet = fuld af Klinte. L. 5: Lispund — ældre dansk Vægt, $\frac{1}{20}$ Skippund, 16 Pund. L. 8: en halv skiftet Daler = en halv-delt Daler, en halv Daler. Skifte er brugt i Betydningen: dele. L. 10: stevne = fastsætte, kræve. L. 16: alt hvis = alt hvad. L. 21: Honningstok = en Bikube udhulet af et Stykke Træ. I „Lykkelige Kristoffer“ slaar Hr. Paal paa en hul Træstamme uden at agte paa, at det er en Bistok. Bistok er en forældet Betegnelse for Bistade, og Honningstok har samme Betydning. At stokke Bier = sætte i Stade. L. 22: tør = behøver.
- 22 L. 5 og 7: mens = saa længe som.

LITTERATUR

*Rahbek og Nyerup: Bidrag til den danske Digt-
kunsts Historie, 3. Del, S. 306 ff.*

*J. Paludan: Renaissancebevægelsen i Danmarks Lite-
ratur I, S. 359 og oftere.*

*Illustreret dansk Litteraturhistorie, af P. Hansen,
1. Bind, 2. Udg., 1902, S. 518—19.*

*Vilh. Andersen: Sommer, 1926, S. 83—86. Samme:
Illustreret dansk Litteraturhistorie I, 1929, S. 760—61
og 979—81.*

*Den fynske Sang, ved Henning Høirup og Marinus
Borup, 1944, S. 11—16.*

J det jeg ønsker Dem et godt Nytaar og takker for behageligt Samarbejde i det forløbne Aar, sender jeg Dem denne lille Publikation i Haabet om, at Læsningen vil more Dem og give Dem Lyst til at besøge vor skønne Ø.

Med venlig Hilsen

Odense, Nytaar 1948.